

UPPSALA
UNIVERSITET

Institutionen för arkeologi
och antik historia

Morgantina under och efter det andra puniska kriget

Den sista fria grekisk-sicilianska stadens fall

August Burman

Kandidatuppsats 15 hp i antikens kultur och samhällsliv
VT 2017

Huvudhandledare: Michael Lindblom
Bihandledare: Lars Karlsson

Abstract

Burman, A. 2017. *Morgantina under och efter det andra puniska kriget: Den sista fria grekisk-sicilianska stadens fall.*

Burman, A. 2017. *Morgantina during and after the Second Punic War: The fall of the last free Graeco-Sicilian city.*

The ancient city of Morgantina in Sicily was an important city during the Hellenistic age and probably member of a *koinon* (a union) under the leadership of Syracuse. Much research has been done on the city of Morgantina, but as far as I know, no study has had the aim to show what role Morgantina played in the Second Punic War. Therefore, this essay focuses on Morgantina during and after the Second Punic War (218–201 BCE). The main questions presented in this essay are what happened to the city after the war and what was the aftermath of the war? What happened to the people in the town and why were some houses abandoned and others not? To answer these questions archaeological evidence (numismatic material and buildings) as well as ancient historians' narrations have been used (the historians used are Diodorus Siculus, Livy, Cicero and Strabo). The study argues that Morgantina might have been the last important free Greek town in Sicily (and possibly the very last) and that the city probably did not fight actively for either side, but might have provided Rome with grain and therefore taken Rome's side.

Keywords: Morgantina, Sicily, Second Punic War, archaeology, Sikeliotan, HISPANORVM, Livy.

Kandidatuppsats i Antikens kultur och samhällsliv 15 hp. Handledare: Michael Lindblom. Ventilerad och godkänd 2017-08-31.

© August Burman

Institutionen för arkeologi och antik historia, Uppsala universitet, Box 626, 75126 Uppsala, Sweden.

Tack

Tack till Värmlands nation i Uppsala för alla de tidiga morgnarna och sena kvällarna jag fick sitta i lokalerna med en kanna nybryggt kaffe. Jag vill tacka min handledare Michael Lindblom för all fantastisk hjälp jag har fått. Tack till min bihandledare Lars Karlsson som fick mig intresserad av Sicilien och den antika kulturen på ön. I also want to thank professor Alex Walthall (University of Texas at Austin) and the rest of the AEM: CAP team for an amazing experience during the excavations in Morgantina 2016. Tack till Wilhelm, Victor och Malin för allt stöd. Avslutningsvis vill jag tacka universitetsbiblioteket i Uppsala för alla resurser som har stått till mitt förfogande.

Innehåll

1.	Inledning.....	2
1.1.	Syfte och frågeställningar.....	2
1.2.	Metod och teori.....	2
1.3.	Tidigare forskning.....	2
1.4.	Källmaterialet.....	3
1.5.	Källkritik.....	4
1.6.	Disposition.....	4
2.	Bakgrund.....	5
2.1.	Det andra puniska kriget.....	5
2.2.	Morgantina.....	6
3.	Morgantina och arkeologi.....	8
3.1.	Numismatiska fynd.....	8
3.1.1.	<i>HISPANORVM</i> -mynten.....	8
3.1.2.	<i>ΣΙΚΕΛΙΩΤΑΝ</i> -mynten.....	8
3.1.3.	Halverade mynt från Morgantina.....	9
3.1.4.	Andra viktiga mynt.....	10
3.2.	Byggnader i Morgantina – vad säger de oss?.....	10
3.3.	Kontakter med Syrakusa.....	12
4.	Analytisk diskussion.....	14
5.	Sammanfattning.....	19
	Bibliografi.....	20
	Illustrationsförteckning.....	22
	<i>Bilaga 1: Utdrag från Diodorus Siculus</i>	23
	14.95.1–2.....	23
	<i>Bilaga 2: Utdrag från Livius</i>	24
	24.27.2–5.....	24
	24.36.9–10.....	24
	26.21.12–13.....	24
	26.21.14–17.....	24
	<i>Bilaga 3: Utdrag från Ciceros <i>In Verrem</i> II</i>	25
	2.114.....	25
	2.145.....	25
	2.155.....	25

1. Inledning

1.1. Syfte och frågeställningar

På grund av Siciliens geografiska position mellan Rom och Karthago spelade ön en viktig roll för båda parterna under de tre puniska krigen, dock är det andra puniska kriget i fokus i denna uppsats, mer specifikt ligger fokuset på den grekiska staden Morgantina på Sicilien. Uppsatsens syfte är att diskutera staden Morgantinas roll i det andra puniska kriget, huruvida staden deltog eller inte, samt följderna av stadens deltagande i ett längre historiskt perspektiv. För att diskutera Morgantinas roll under och efter det andra puniska kriget (218–201 f.v.t.¹) behöver uppsatsen besvara frågan gällande det arkeologiska materialets värde. Är det möjligt att studera förstörelsen av hus, numismatiska bevis och övriga arkeologiska lämningar och därmed koppla dessa till kriget? Hur kan de litterära källorna hjälpa till? Uppsatsen avser även att diskutera ifall Morgantina var en del av det syrakusanska riket, samt om staden kan identifieras som den sista fria grekiska staden på Sicilien – med ”fri stad” syftas det på en stad som har en egen politisk makt, alltså inte är belägrad. Utöver detta ställs även frågan om vilket inflytande Rom hade i staden efter 211 f.v.t. och vilka som bodde i Morgantina efter dess fall.²

1.2. Metod och teori

För att besvara de frågor som har lagts fram under rubrik 1.1. använder uppsatsen främst relevanta böcker och artiklar, i dessa källor presenteras arkeologiskt material i form av numismatiska och arkitektoniska lämningar. Det är framförallt den arkeologiska aspekten som är viktig för att besvara frågorna. Antika litterära källor lyfts dock fram som ett komplement till de moderna källorna som kommer att användas i uppsatsen. Därför kommer det även användas en komparativ metod då dessa olika källmaterial används och jämförs med varandra för att tillsammans besvara frågorna som ställts.

Den teori som används i uppsatsen handlar framförallt om ett paradigm som ordnar händelser i ett slags narrativ med ett kulturhistoriskt perspektiv: vad kom före vad och varför? Man ser tydliga spår av den politiska atmosfären på Sicilien och hur den politiska historien förändrades utifrån en arkeologi- och textuellteoretisk infallsvinkel.

1.3. Tidigare forskning

Vissa delfrågor som kommer att diskuteras i den här uppsatsen har behandlats sedan tidigare. Bland annat har Kenan T. Erim publicerat en artikel om de s.k. HISPANORVM-mynten.³ Han föreslår att dessa mynt slogs av spanjorer på Sicilien. Erim menar även att den antika grekiska staden på Serra Orlando-åsen är Morgantina.⁴ Detta baseras på de kopplingar Erim drar mellan HISPANORVM-mynten och passager ur Livius arbete (detta presenteras mer under kapitel 3.1.1.). Annan tidigare forskning som är viktig att lyfta fram i den här uppsatsen behandlar

¹ s.v. ’Puniska krigen’, *NE*.

² Förkortningar på antika författare, verk och tidskrifter utgår från de förkortningar som finns i *American Journal of Archaeology* och *Oxford Classical Dictionary*.

³ HISPANORVM är ett genitiv plural av *hispanus*, alltså någon från Hispania (dagens Spanien).

⁴ Erim, 1958.

Morgantinas relation till Syrakusa. Malcolm Bell III och Lars Karlsson har argumenterat för att Morgantina tillhör det syrakusanska riket.⁵ Även Roger J.A. Wilson anser att Morgantina var en del av detta rike, han lyfter även fram att Morgantina visar hur hieronisk arkitektur kan ha sett ut utanför Syrakusa.⁶ Lars Karlsson tar i en artikel upp ett förbund: KOINON ΤΩΝ ΣΙΚΕΛΙΩΤΑΝ (sikelioternas förbund). Karlsson tolkar det som ett förbund som den Syrakusanska kungen var ledare för och att Morgantina var med i detta *koinon*.⁷ Det har alltså genomförts forskning om Morgantinas allianser och arkeologiskt material tidigare.

Utgrävningar har pågått i Morgantina sedan 1955 och fortsätter än idag. Arkeologiska resultat från grävningarna har publicerats ut i sex volymer av *The Morgantina Studies* och preliminära resultat har publicerats i *AJA*. De sex volymer som givits ut av *The Morgantina Studies* behandlar alla olika ämnen som framgår av publikationernas titlar. De sex volymerna är *Morgantina studies: results of the Princeton university archaeological expedition to Sicily*. Vol. 1, *The terracottas* (1981), Vol. 2, *The coins* (1989), Vol. 3, *Fornaci e officine da vasaio tardo-ellenistiche* (1992), Vol. 4, *The protohistoric settlement on the Cittadella* (1993), Vol. 5, *The archaic cemeteries* (1996) och Vol. 6, *The Hellenistic and Roman fine pottery* (2014). Av dessa böcker är det främst Vol. 2, *The coins* som kommer användas i den här uppsatsen. Totalt har det publicerats 12 preliminära rapporter i *AJA*, dessa gavs ut i tidskriften mellan 1957–1988. Dessa preliminära rapporter lyfter fram utgrävningens utveckling och presenterar bl.a. byggnader, fortifikationer och fynd som gjorts under utgrävningarnas gång. På senare år har utgrävningar skett på Contrada Agnese i Morgantinas västra del. På denna plats grävs det för närvarande ut ett byggnadskomplex. Resultat från dessa utgrävningar finns på projektets hemsida i form av otryckta preliminära rapporter.⁸

1.4. Källmaterialet

Flera antika historiker har skrivit om det andra puniska kriget, i den här uppsatsen kommer fokuset ligga på Livius när det kommer till primärkällor gällande det andra puniska kriget. Vissa antika författare (bland andra Livius, Diodorus Siculus och Strabon) har nämnt Morgantina vid namn i sina texter. Fyra antika historiker och passager av dem lyfts fram i uppsatsen. Den första är Diodorus Siculus. Han nämner den geografiska placeringen av en stad som heter Morgantina (*Bilaga 1*). Passagen talar om ett Morgantina som kan nås via en väg som korsar en flod. Texten styrker antagandet att det man idag tror är Morgantina faktiskt kan vara det då floden och vägarna i närheten finns kvar.⁹

Även Livius används i den uppsatsen, främst för tre passager i vilka Morgantina nämns. En fjärde passage som lyfter fram vilka spanjorerna var som fick Morgantina har också inkluderats i uppsatsen. De fyra passagerna som används finns i *Bilaga 2*. Strabon är inkluderad i den här uppsatsen då han talar om att Morgantina inte längre existerar.

Den sista antika författaren som används är Ciceron. Trots att han nämner Morgantina vid namn så är det inte dessa passager som kommer att användas. Det som kan tolkas som intressant och viktigt för uppsatsen är att han under första århundradet f.v.t. talar om ett enat Sicilien. De tre passagerna från Cicerons *In Verrem* som används finns i *Bilaga 3*. Varför det här är viktigt för den här uppsatsen kommer att lyftas fram i kapitel 4.

De arkeologiska källorna som används i studien kan delas in i numismatiskt material och arkitektoniska lämningar. Det arkeologiska källmaterialet beskrivs utförligt i kapitel 3.

⁵ Bell 2012; Karlsson 1996.

⁶ Wilson 2013, 90.

⁷ Karlsson 1996.

⁸ <http://themagazzino.org/#publications>.

⁹ Erim 1958, 90.

1.5. Källkritik

Uppsatsen använder sig av utdrag från två böcker av Livius (bok XXIV och XXVI) som tar upp händelser där Morgantina omnämns. Ett problem med detta är att Livius levde betydligt senare än det andra puniska kriget.¹⁰ Enligt vissa forskare – bland annat Timothy E. Duff – finns det tydliga spår av att Livius följde den grekiska historikern Polybios (200–118 f.v.t.) skildringar när han skrev sin historia. Utöver Polybios säger Duff att Livius även använde sig av de romerska annalisterna (tidiga romerska historiker) när han skrev sin historia.¹¹ Det är även problematiskt att Livius själv fyller i luckor om vad som hände då källor inte gett tillräcklig information, det här framgår exempelvis vid tal som Livius återberättar.¹² Det här betyder alltså att Livius är som allra minst en tredjehandskälla när han skriver om det andra puniska kriget.

Samma problem möter vi i ett utdrag från Diodorus Siculus bok XIV som används i den här uppsatsen.¹³ Diodorus Siculus baserar sin historia på vad olika tidigare historiker har skrivit och vad muntliga traditioner sagt om händelserna.¹⁴ Alltså är även det Diodorus Siculus skriver minst en tredjehandskälla.

Utöver detta är många av de arkeologiska källorna som används publicerade för många år sedan. Dessa kan innehålla uppfattningar som kanske var självklara då men inte är lika troliga idag. För att motverka detta problem har jag försökt använda så nyligen publicerade källor som möjligt, dock betyder detta inte att alla slutsatser uteslutande kommer dras enbart utifrån nyligen publicerade källor. En viktig aspekt att lyfta fram här är att Morgantina fortfarande inte är slutpublicerat och helt utgrävt, därmed finns det opublicerat material som inte kan användas för att ge så uppdaterade och exakta svar som önskat.

1.6. Disposition

I nästa kapitel (2) av uppsatsen ges det en kort historisk bakgrund om det andra puniska kriget och om den antika staden Morgantina. I kapitel 3 presenteras det arkeologiska materialet – det numismatiska materialet och de arkitektoniska lämningarna. I kapitel 4 genomförs en analytisk diskussion där historiska och arkeologiska källor vägs mot varandra för att besvara uppsatsens frågeställningar. Uppsatsen avslutas med en sammanfattning av forskningen som har genomförts (kapitel 5).

¹⁰ Livius levde mellan 59 f.v.t.–17 v.t. medan det andra puniska kriget pågick som tidigare nämnt varade mellan 218–201 f.v.t.

¹¹ Duff 2003, 63, 82.

¹² s.v. 'Livius', *NE*.

¹³ Utdraget som används (14.94.2., *Bilaga 1*) behandlar händelser som skedde i början av 300-talet medan Diodorus Siculus själv levde under första århundradet f.v.t.

¹⁴ s.v. 'Diodorus Siculus', *NE*.

2. Bakgrund

2.1. Det andra puniska kriget

Trots att Rom och Karthago hade slagits mot varandra under första puniska kriget (264–241 f.v.t.¹⁵) återupptogs handeln strax efter krigets slut. År 226 f.v.t. accepterade den karthagiske generalen Hasdrubal Roms krav att Karthago inte fick korsa floden Ebro (strax norr om Saguntum, *Fig. 1*). Rom skickade en ambassad kring 220–219 f.v.t. för att påminna den karthagiske generalen Hannibal Barkas om Ebrofördraget och ge honom en varning att han skulle låta staden Saguntum vara då staden stod under Roms beskydd. När ambassaden hade talat med Hannibal vände denne sig till Karthago för att få råd om vad som skulle göras. Trots varningen från den romerska ambassaden anföll Hannibal staden och därmed tog den 23 år långa freden slut.¹⁶

De två sittande konsulerna i Rom beslöt att arbeta var för sig i kriget mot Karthago. En av dem skulle resa till Spanien för att slåss direkt mot Hannibal, det blev Publius Cornelius Scipios uppdrag. Samtidigt skulle Tiberius Sempronius Longus resa till Sicilien arbeta sig mot Nordafrika och försöka slå den puniska flottan utanför Nordafrikas kust. Den romerska senatens plan var alltså både att straffa Hannibal och det karthagiska styret som stöttat Hannibal.¹⁷

Hannibal är mest känd för sin marsch till Italien. Den karthagiske generalen började sin marsch i Carthago Nova 218 f.v.t. och korsade floden Ebro. Ebrofördraget skulle vara en tydlig anledning till ett krig, men vid tiden Hannibal korsade floden var kriget troligen redan ett

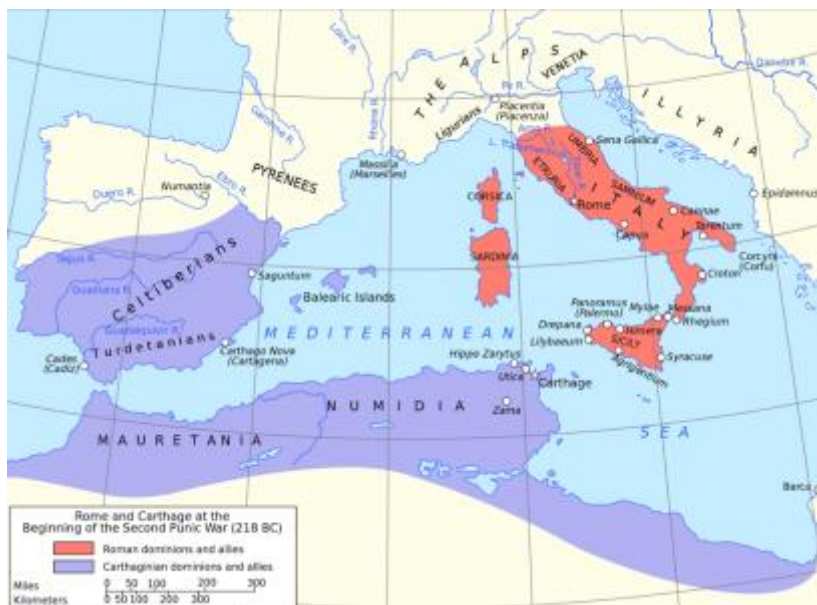

Fig. 1 Rom och Karthagos markområden i början av det andra puniska kriget.

Fig. 2 Hannibals krigståg till Italien och sedan till Karthago.

¹⁵ s.v. 'Punic Wars', *Brillonline*.

¹⁶ Goldsworthy 2003, 161f.

¹⁷ Goldsworthy 2003, 169; Steinby 2004, 84.

faktum. Hannibal fortsatte igenom Pyrenéerna och sedan vidare in i Gallien.¹⁸ Den långa resan till Italien slutade med att Hannibal och hans armé korsade Alperna (*Fig. 2*).¹⁹

Polybios talar om tre huvudsakliga orsaker till varför det andra puniska kriget bröt ut. Den första faktorn han lyfter fram är frustrationen hos Hamilkar Barkas (Hannibals far) efter att ha varit tvungen att kapitulera trots att han stod obesegrad på Sicilien. Den andra anledningen var Roms erövring av Sardinien 238 f.v.t. Den tredje och sista anledningen var självsäkerheten som växte fram hos Karthago efter deras framgångar i Spanien. De trodde att de kunde slå sin gamla fiende, Rom.²⁰

Efter att ha tagit sig över Alperna och in i Italien ledde Hannibal flera slag mot Rom. Det viktigaste slaget var vid Cannae i augusti 216 f.v.t. Romarna ställde upp 80 000 man samt kavalleri, medan Hannibals armé var ungefär hälften så stor. Hannibals armé lyckades mot alla odds slå den romerska armén och stora delar av den romerska armén inklusive konsuln L. Aemilius Paulus dog.²¹ Efter slaget vid Cannae tros flera städer ha gått över från Roms till Karthagos sida där den viktigaste av dessa enligt Goldsworthy var Capua.²² Efter många strider i Italien fick Hannibal order från Karthago att återvända till sitt hemland för att försvara det mot Rom. Anledningen till detta var för att Rom och Makedonien hade slutit fred, nu kunde Rom fokusera på Afrika.²³

Efter förberedelser på Sicilien 204 f.v.t. lämnade en romersk flotta ledd av Scipio ön för att segla mot Afrika. Denna flotta bestod av 400 transportfartyg och 40 krigsfartyg.²⁴ De romerska soldaterna härjade i Nordafrika och Hannibal bestämde sig att försöka slå dem vid Zama. Slaget slutade med en stor romersk vinst, Polybios påstår att 20 000 karthager dog och lika många togs till fånga medan Rom bara förlorade 1 500 man.²⁵ Efter slaget flydde Hannibal och till slut kapitulade Karthago, därmed hade Rom vunnit även det andra puniska kriget 202/201 f.v.t.²⁶

2.2. Morgantina

Beläget i närheten av den medeltida staden Aidone finns det som man idag tror är den antika staden Morgantina.²⁷ Staden på Serra Orlando-åsen började grävas ut 1955 av Princeton University. Genom utgrävningarna har man fått kunskap om mer än 1 000 år av mänsklig närvaro på platsen. De lämningar man kan se i staden idag är från tidigast 400-talet f.v.t. och fram till romersk tid medan stadens glanstid var under 200-talet f.v.t.²⁸ Runt 1 000 f.v.t. kom sikuler (ett italiskt folkslag) till Sicilien. Morgetianerna (eng. *Morgetians*), en lingvistisk grupp inom sikulerna bosatte sig på kullen bredvid Serra Orlando som kallas för Cittadella och kallade det nya centrumet för Morgantina. Det sägs även att kungen för morgetianerna hette Morges, därför skulle staden kunna vara döpt efter honom.²⁹ Sikulerna är viktiga att nämna här eftersom ΣΙΚΕΛΙΩΤΑΝ (sikeliotan) slås på mynt under slutet av 200-talet f.v.t.

317 f.v.t. fick Agothokles (en militär ledare på Sicilien) hjälp av Morgantina att inta Syrakusa och överöste Morgantina med gåvor efter sin vinst som tack för stadens stöd. 269 f.v.t. blev Hieron II (kommer hädanefter kallas för endast Hieron) kung i Syrakusa och satt på

¹⁸ Goldsworthy 2003, 178f.

¹⁹ Goldsworthy 2003, 187.

²⁰ Polyb. 3.9.6–3.10.6.

²¹ Montagu 2000, 181f.

²² Goldsworthy 2003, 252f.

²³ Goldsworthy 2003, 275f.

²⁴ Steinby 2004, 102.

²⁵ Goldsworthy 2003, 341, 348; Polyb. 15.14.9.

²⁶ Goldsworthy 2003, 349f; Steinby 2004, 103.

²⁷ Raffiotta 1985, 6.

²⁸ Raffiotta 1985, 12.

²⁹ Raffiotta 1985, 13.

tronen fram till sin död 215 f.v.t.³⁰ Under Hierons tid hade Morgantina sin storhetstid innan hela ön hamnade i romerska händer. Mycket av det som finns bevarat på Serra Orlando-åsen idag är från just Hierons tid. Hieron enade stater på Siciliens södra del och han allierade sig med Rom när första puniska kriget bröt ut 264 f.v.t.³¹ 215 f.v.t. dog Hieron och efter hans död allierade sig många sicilianska stater, inklusive Morgantina, istället med Karthago. Syrakusa blev romerskt 212 f.v.t. och Morgantina ockuperades kort därefter och skänktes enligt Livius till spanjoren Moericus och hans män år 211 f.v.t.³²

Stora delar av staden förändrades i samband med Roms övertagande. Troligen såldes stora delar av (om inte hela) Morgantinas befolkning som slavar. Stadens agora blev en stor marknad och det gamla gymnasiet gjordes om till affärer.³³ Efter detta försvann nästan alla historiska spår av Morgantina. Enligt Raffiotta levde staden bara kvar som ett kommersiellt centrum, belagt genom exempelvis bronsmynt.³⁴ Det är tydligt att befolkningen minskade efter stadens fall. Shelley Stone lyfter fram att mot slutet av 200-talet f.v.t. hade staden upp mot 8 500 invånare, efter stadens fall 211 f.v.t. var det enligt honom som mest 3 500 invånare kvar i staden. Det föreslås t.o.m. att det var mellan 2 000–3 000 invånare i staden under de sista två århundradena f.v.t.³⁵

³⁰ Finley 1979, 111.

³¹ Raffiotta 1985, 21f.

³² *Bilaga 2*, Liv. *Epit.* 26.21.12–13; 26.21.14–17.

³³ Raffiotta 1985, 23f.

³⁴ Raffiotta 1985, 26.

³⁵ Stone 2014, 12f.

3. Morgantina och arkeologi

3.1. Numismatiska fynd

Under årens gång har utgrävningarna på Serra Orlando producerat enorma mängder mynt. I det här avsnittet kommer det presenteras ett selektivt urval av numismatiskt bevis som är viktig för den här studiens syfte.

3.1.1. HISPANORVM-mynten

Det hade vid 1989 hittats totalt 983 mynt som har HISPANORVM slaget på frånsidan (Fig. 3). 714 av dessa hittades på Serra Orlando (det man idag tolkar som Morgantina).³⁶ K.T. Erim publicerade 1958 en artikel i *AJA* som behandlar bland annat HISPANORVM-serien. Han fastslår att man aldrig behövde tvivla på att dessa mynt kom från Sicilien, då den här typen av mynt bara har hittats på ön.³⁷ Det som är intressant med myntserien är att man kan koppla den till ett stycke ur Livius:

And of these he assigned Murgentia to the Spaniards to whom a city with its territory was due in conformity with a decree of the senate.³⁸

Det Erim föreslår är att den antika grekiska staden på mitten av Sicilien i själva verket är Morgantina. Det här gör han genom att koppla ordet "HISPANORVM" (ett genitiv plural av *hispanus*, som betyder någon från Hispania, delar av dagens Spanien) till det faktum att spanjoren Moericus och hans män fick Morgantina som tack för att de förrådde Syrakusa till romarna.³⁹ Man tror att dessa mynt är den sista numismatiska aktiviteten som pågick i Morgantina och att dessa mynt slogs kring 100-talet f.v.t.⁴⁰

3.1.2. ΣΙΚΕΛΙΩΤΑΝ-mynten

Erik Sjöqvist har skrivit en artikel om ΣΙΚΕΛΙΩΤΑΝ-mynten som har hittats i Morgantina. Sjöqvist gör klart för läsaren att dessa mynt är svårdaterade. Ett antal förslag till datering har gjorts, dels till Hierons tid men även till efter 215 f.v.t. då dessa mynt har tydliga likheter med andra sikeliotiska mynt.⁴¹ På dessa mynt finns monogrammet: **Σ**.

Fig. 3 Frånsidan av ett HISPANORVM-mynt.

Fig. 4 Frånsidan av ett ΣΙΚΕΛΙΩΤΑΝ-mynt. Notera monogrammet högst upp på myntet.

³⁶ Buttrey et al. 1989, 36.

³⁷ Erim 1958, 79f.

³⁸ Bilaga 2, utdrag från Liv. *Epit.* 26.21.14–17.

³⁹ Bilaga 2, Liv. *Epit.* 26.21.12–13; 26.21.14–17

⁴⁰ Buttrey et al. 1989, 36.

⁴¹ Sjöqvist 1960, 57.

Detta monogram har tolkats på många olika sätt. Exempelvis har det förslagits att det ska läsas som ett "H" och ett "Σ" för att det ska kunna tolkas som Himera. En annan teori är att det ska ses som ett "T" och ett "M", och läsas som T[αυρο] M[επιταυ], och därmed tolkas som Tauromemium. Sjöqvist har en annan uppfattning och föreslår istället att monogrammet på myntet skall vridas 90° och då läsas: Σ , alltså som ett "M" med ett "T" ovanpå. Det ska då läsas som M[οργαυ] T[ίτων] (Morgantina), ett genitiv plural. Detta skulle då tolkas som att Morgantina "ägde" dessa mynt.⁴² Sjöqvist argumenterar alltså att dessa mynt är slagna i Morgantina och att detta monogram finns med eftersom Morgantina var självständiga när mynten slogs.

Sjöqvist menar också att ΣΙΚΕΛΙΩΤΑΝ-mynten fungerade som anti-romersk propaganda. Han nämner även i sin artikel att Tauromenium kapitulerade och gavs till Rom. Därför menar Sjöqvist att monogrammet inte kan syfta på Tauromenium.⁴³ Eftersom mynten troligen slogs runt 215 f.v.t. (myntpublikationen om Morgantina daterar ett ΣΙΚΕΛΙΩΤΑΝ-mynt till 212 eller 214 f.v.t.⁴⁴) så kan mynten ha slagits efter eller i samband med att Morgantina gjorde uppror mot den romerska garnisonen.⁴⁵

Donald White konstaterar att även flera andra sicilianska städer gjorde uppror mot romerska garnisoner. ΣΙΚΕΛΙΩΤΑΝ betyder "sikelioterna", och det var kanske just det dessa var, mynt från sikelioterna. Mynten kan ha representerat en antiromersk allians bland städer på Sicilien, en allians som möjligtvis Morgantina var den ledande staten för.⁴⁶ Att ha ΣΙΚΕΛΙΩΤΑΝ slaget på mynten skulle också kunna syfta på det förbund Morgantina kan ha varit del av (mer om detta under 3.3).

Tsakirgis talar om en tydlig befolkning av sikuler i Morgantina under hellenistisk tid. Motargument finns dock då det har hittats blytavlor i Morgantina med grekisk text om försäljning av både tomter och hus. Problematiskt här är att alla namn som står med är grekiska namn. Tsakirgis menar dock att det är mycket möjligt att den sikuliska befolkningen under 200-talet f.v.t. var så helleniserad att de t.o.m. hade grekiska namn.⁴⁷ Denna tolkning att sikulerna fanns kvar i staden och ΣΙΚΕΛΙΩΤΑΝ-mynten skulle alltså kunna bekräfta varandra om dateringen av ΣΙΚΕΛΙΩΤΑΝ-mynten dateras till runt 200-tal f.v.t.

3.1.3. Halverade mynt från Morgantina

Man har hittat mynt i Morgantina med en skäggig Poseidon i profil bärandes ett diadem på åtsidan. På frånsidan är det en utsmyckad treudd, rulldekorationer och delfiner på vardera sida om treudden. På nedre delen av frånsidan är ΙΕΡΩΝΟΣ inslaget (*Fig. 5*).

Vid 1960 hade man hittat minst 200 sådana här mynt, dessa var dock halverade avsiktligt (*Fig. 6*). Holloway nämner att det troligen inte var praxis på det grekiska Sicilien att halvera mynt, utan han drar istället paralleller till sedvänjor i den romerska världen där fenomenet förekommer.⁴⁸

Holloway menar att romarna använde Poseidon/treudd-mynten och slog om dem för att göra quadranter, sextanter och unciae (dessa är mynt av olika värden). Med tiden så började romerska mynt (bland annat sextanter och quadranter) väga mindre och mindre, och

Fig. 5 T.v.: åtsidan av ett helt Poseidon/treuddsmynt. T.h.: frånsidan av myntet.

⁴² Sjöqvist 1960, 61.

⁴³ Sjöqvist 1960, 59.

⁴⁴ Buttrey *et al.* 1989, 33; 112.

⁴⁵ *Bilaga 2*, Liv. Epit. 24.36.9–10; Sjöqvist 1960, 61.

⁴⁶ White 1994, 271f.

⁴⁷ Tsakirgis 1995, 131.

⁴⁸ Holloway 1960, 66.

Poseidon/treudd-mynten användes då för att skapa romerska mynt av högre värden. Ett problem med de halverade Poseidon/treudd-mynten är att det inte finns en säker valör av det halva myntet. Holloway argumenterar för att mynten ska tolkas som en lokal ersättare av unciae.⁴⁹ Det är något som styrks av fyra andra Poseidon/treuddsmynt som har hittats som istället för att vara halverade är delade i fjärdedelar. Eftersom det inte finns något som är värt mindre i den romerska myntskalan än semuncia (en halv uncia) måste $\frac{1}{4}$ Poseidon/treudd-mynt vara en semuncia. Därmed blir ett $\frac{1}{2}$ Poseidon/treudd-mynt en uncia.⁵⁰ Den överskuggande frågan är när dessa mynt började halveras. Var det före eller efter Morgantinas fall? Ett förslag gällande detta kommer att analyseras och argumenteras för i kapitel 5.

Fig. 6 T.v.: åtsidan av ett halvt Poseidon/treuddsmynt. T.h.: frånsidan av samma mynt. Notera hur noggrant myntet har halverats.

3.1.4. Andra viktiga mynt

Trots att ΣΙΚΕΛΙΩΤΑΝ och HISPANORUM-mynten är viktiga finns det även många andra viktiga mynt från Morgantina. Intressant att lyfta fram för att jämföra med ΣΙΚΕΛΙΩΤΑΝ-mynten och dess monogram är ΜΟΡΓΑΝΤΙΝΩΝ-mynten (Fig. 7). Dessa mynt har daterats till ca 370–310 f.v.t.⁵¹ Frågan här är att om Sjöqvists teori om monogrammet är korrekt (att **Η** ska tolkas som Morgantina), varför slog man inte istället stadens namn som tidigare hade gjorts i Morgantina? Det här kommer behandlas vidare i kapitel 5.

Fig. 7 Frånsidan av ett ΜΟΡΓΑΝΤΙΝΩΝ-mynt.

Det är inte bara grekiska mynt som har hittat i Morgantina. 1959 hittade man en liten myntdepå med totalt tio romerska mynt på Morgantinas agora.⁵² Dessa är daterade mellan 150 och 46 f.v.t.⁵³ Alltså finns det väldigt tydliga spår att staden troligtvis har haft någon slags kontakt med Rom ett bra tag efter att staden intogs, sannolikt är att romare fanns kvar i staden efter 211 f.v.t., handel kan också varit ett sätt för mynten att ha hamnat på platsen.

3.2. Byggnader i Morgantina – vad säger de oss?

Barbara Tsakirgis har skrivit om bostadshus i Morgantina. Utöver att behandla hus beskriver hon även rikedomen som fanns i sicilianskt spannmål. Hon tar bland annat upp att när man kom in på Morgantinas agora stod ett stort spannmålmagasin på vardera sida av porten, kanske för att visa hur mycket pengar det fanns i staden.⁵⁴ Dessa spannmålmagasin var båda stora byggnader, det västra var minst 32,9 m lång och 7,5 m bred medan det östra var 92,5 m lång och 7,6 m bred.⁵⁵ Det västra spannmålmagasinet har daterats till 310–290 f.v.t.

⁴⁹ Holloway 1960, 67.

⁵⁰ Holloway 1960, 68.

⁵¹ Buttrey et al. 1989, 7–9.

⁵² Walthall 2013, 171.

⁵³ Walthall 2013, 173f.

⁵⁴ Tsakirgis 1995, 130.

⁵⁵ Deussen 1994, 232.

medan det östra magasinet daterats till Hierons tid, Bell säger att den första fasen av det östra magasinet är byggd 275–250 och att det förstörades efter 250 f.v.t.⁵⁶ Östra magasinet var inte den enda stora byggnaden som tillkom på agora under tiden Hieron var kung i Syrakusa. Det byggdes bl.a. tre stoaer (östra, norra och västra) och de centrala trapporna (*ekklesiasterion*). Utöver detta byggdes vissa byggnader ut och förstörades på agora.⁵⁷ Samtidigt som stadens agora började få monumentala byggnader byggdes även stora och detaljrika bostadshus i Morgantina.⁵⁸

Flera hus i Morgantina hade grävts ut när Tsakirgis text publicerades 1995. Ett av de viktigaste husen (som också var ett av de minsta) kallas ”House of the Silver Hoard” (fortsättningsvis Silverfyndets hus). Det har fått sitt namn efter en stor mängd silvermynt och guldsmycken som fanns i en cistern under huset. Skatten har troligtvis placerats där avsiktligt i slutet av 200-talet f.v.t. under den problematiska tiden i slutet av 200-talet f.v.t. Efter att huset förstördes byggdes det aldrig upp igen.⁵⁹ I cisternen hittade man åtta *quinarii* och 27 *sestertii* som är daterade till 211 f.v.t. Därmed kunde man datera fyllningen av cisternen till tidigast detta år. Ett av dessa mynt hittades i ett enkelt kärl som troligen användes när man sänkte ner mynten och smyckena i cisternen.⁶⁰ Därmed är det troligen 211 f.v.t. huset övergavs och förstördes.

”House of the Doric Capital” (hädanefter Doriska kapitälens hus) ligger alldeles i närheten av Silverfyndets hus. Huset har tre rum på östra sidan som tillsammans bildar en svit. Dörröppningarna till rummen på vardera sida om det centrala rummet byggdes igen i ett senare skede.⁶¹ Under det fallna takteglat kan man se tydliga spår av eld. Dessutom hittade man vid utgrävningen ett flertal mynt under det fallna taket som kunde ge husets förstörelse ett *terminus post quem* kring ca 40 f.v.t. Dessa mynt är två romerska *denarii*, den ena är ett mynt med Caesar avbildad på åtsidan som dateras till 42 f.v.t. Det andra myntet som hittades var i lagret under Caesar-myntet, på det senare myntet är gudinnan Libertas på åtsidan och dateras till 47/46 f.v.t.⁶² Det här huset är viktigt att lyfta fram eftersom detta ger oss bevis på att hus fortsatte användas efter att Morgantina intogs 211 f.v.t. Det här kommer lyftas fram mer i kapitel 4.

Det tredje huset på östra kullen som Tsakirgis lyfter fram är ”House of Ganymede” (Ganymedes hus). Huset är känt för sina mosaiker och en av dem har givit namn åt huset, det är en mosaik som avtecknar Ganymedes när han kidnappas av Zeus. Mosaiken är den enda av alla mosaiker i Morgantina som använder marmor.⁶³ Detta skulle eventuellt kunna tyda på rikedom. Huset byggdes troligen under 200-talet f.v.t. och husets båda cisterner fylldes kring 211 f.v.t., alltså i samband med eller direkt efter att romarna intog staden. Allt material som hittats i cisternen vid den norra portiken dateras till senast 211 f.v.t., förutom ett HISPANORVM-mynt som troligen föll ner i cisternen när den fylldes. Problematiskt med det här myntet är att det inte tycks ha publicerats, så därmed finns ingen exakt datering. Cisternen vid den södra portiken daterar helt och hållet till före 211 f.v.t. Det verkar även som att huset förändrades efter staden hade belägrats, huset kan ha delats upp i två bostäder efter 211 f.v.t. Spår för detta är att muren som byggdes på husets gård (för att dela upp huset i två) inte håller samma kvalitet som resten av huset. Detta skulle vara belägg för att den här muren byggdes till senare.⁶⁴

Tsakirgis nämner hur Morgantina belägrades under den andra slavrevolten (104–100 f.v.t.), men att staden varken skadades eller förstördes då. Romarna och spanjorerna som stannade kvar i Morgantina efter 211 f.v.t. (och de sikuler och greker som fanns kvar) ska enligt Tsakirgis

⁵⁶ Bell 1988, 323–324, 338; Deussen 1994, 232.

⁵⁷ Bell 1988, 338–339.

⁵⁸ Tsakirgis 1995, 131.

⁵⁹ Tsakirgis 1983, 42; 1995, 132f.

⁶⁰ Buttrey *et al.* 1989, 161f.

⁶¹ Tsakirgis 1995, 133.

⁶² Tsakirgis 1983, 68f.

⁶³ Tsakirgis 1995, 134f.

⁶⁴ Tsakirgis 1983, 83f.

ha återanvänt de byggnader som redan fanns, dessutom delades vissa hus (exempelvis Ganymedes hus, ”House of the Arched Cistern” och ”House of the Official”) upp i två. Endast en byggnad uppfördes på agora av romarna, detta var en *macellum* som tycks ha använts som en köttmarknad.⁶⁵

Shelley Stone skriver att agora i Morgantina inte fick så omfattande skador vid stadens fall då den troligen stod under romerska kapteners beskydd. Han betonar även att fyllningen (t.ex. mynt) av många hus och cisterner kan dateras till stadens fall 211 f.v.t. Stone tar exempelvis upp affärer söder och öster om den centrala helgedomen på agora där det har hittats arkeologiskt bevis som tyder på en förstörelse vid 211 f.v.t. Utöver dessa fynd tar Stone upp en cistern med mänskliga kvarlevor som även de har daterats till 211 f.v.t. Utöver dessa lämningar har arkeologer hittat tre myntdepåer i staden som daterats till sent 200-tal f.v.t.⁶⁶

Trots att Morgantina föll i Roms händer fortsatte det byggas hus i staden, dessa var dock inte lika påkostade som hus i Morgantina varit innan 211 f.v.t. Utöver Doriska kapitälets hus så ska sex andra byggnader ha brunnit i slutet av första århundradet f.v.t. och ska enligt Tsakirgis inte byggts om eller fortsatt vara i användning, bl.a. brändes *macellum* som stod på agora, under det kollapsade taket hittades mynt präglade med Sextus Pompejus.⁶⁷ Den här förstörelsen av staden berodde enligt Bell och Stone p.g.a. att Morgantina stödde Sextus Pompejus och blev sedan straffad av den romerska kejsaren Octavianus (senare Augustus) för att staden stöttat fel sida av konflikten.⁶⁸

3.3. Kontakter med Syrakusa

Det här avsnittet behandlar Morgantinas kopplingar till Syrakusa med syftet att försöka besvara huruvida Morgantina tillhörde det syrakusanska riket. En viktig iakttagelse i sammanhanget är den mängd syrakusanska mynt som är hittade i Morgantina. Paul Deussen säger att 90 procent av alla mynt som hittats i Morgantina fram till 1994 var mynt från Syrakusa. Man har hittat mynt med Hieron avbildad samt mynt med hans hustru Philistis och Hierons barnbarn, Hieronymus.⁶⁹ Utöver mynten kan även ett s.k. *koinon* tyda på ett samband mellan Morgantina och Syrakusa. Ett *koinon* fungerade som ett slags förbund mellan olika stadsstater. Lars Karlsson argumenterar för att Hierons rike kan ha varit ett *koinon*. Ett starkt argument han lyfter fram är en inskrift som finns kvar i Syrakusa: KOINON ΤΩΝ ΣΙΚΕΛΙΩΤΑΝ. Namnet skulle kunna syfta på att sikulerna gjorde Hieron till kung. Karlsson menar att Syrakusa inte hade någon makt över andra sicilianska *poleis*, men att gå in i allianser med andra makter var kungens beslut.⁷⁰ Detta betyder i så fall att om Morgantina var med i det *koinon* Hieron var kung för, blev Morgantina alltså också automatiskt allierad med Rom eller Karthago beroende på vad kungen gjorde. Vi vet att Hieron allierade sig med Rom 263 f.v.t., men att hans barnbarn, Hieronymus svängde alliansen och allierade sig med Karthago 215 f.v.t.⁷¹ Det här betyder alltså i sin tur att om Morgantina var med i Hierons *koinon* när Hieronymus var kung, bytte staden allians i samband med att han allierade sig med Karthago. Det här skulle även stämma med det Livius säger då han berättar att invånarna i Morgantina dödade den romerska garnisonen som fanns i Morgantina ca 214 f.v.t.⁷²

Karlsson lyfter slutligen fram Hierons altare i Syrakusa i en artikel från 1996. Troligen hade alla medlemsstater i det tidigare nämnda *koinon* möten i sina egna städer och i Morgantina skedde det troligen vid *ekklesiasterion* på agora. Inte nog med staterna hade samlingar i sina

⁶⁵ Tsakirgis 1995, 139.

⁶⁶ Stone 2014, 11.

⁶⁷ Stone 1983, 17; Tsakirgis 1995, 142.

⁶⁸ Bell 2012; Stone 1983, 19.

⁶⁹ Buttrey *et al.* 1989, 105; Deussen 1994, 234.

⁷⁰ Karlsson 1993, 37.

⁷¹ Finley 1979, 113.

⁷² *Bilaga 2, Liv. Epit. 24.36.9–10.*

egna städer, Karlsson lyfter fram att medlemsstaterna även fick delta i samlingarna i Syrakusa. Han föreslår att förstoringen Hieron gjorde av teatern i Syrakusa var för att få plats med medlemmarna från förbundet. Teatern är enligt Karlsson den enda platsen i Syrakusa som en så stor samling människor skulle få plats. I samband med de möten som Hierons *koinon* hade i Syrakusa skulle man även behöva offra till gudarna. Därför föreslår Karlsson att altaret byggdes i samband med förstoringen av teatern och altarets enorma storlek på (195,85 m långt och 20,85 m brett) beror på att hela förbundet skulle kunna offra efter de möten som hölls i Syrakusa.⁷³

⁷³ Karlsson 1996, 83, 86.

4. Analytisk diskussion

Som det har lyfts fram tidigare i uppsatsen argumenterar Erim för att det vi idag kallar för Morgantina är samma Morgantina som gavs till spanjorerna. Baserat på HISPANORVM-mynten (se 3.1.1) och utdrag från Livius är det en rimlig slutsats. Dock nämner Livius också ett *Murgantia* som tycks ligga nära havet.⁷⁴ Detta resulterar i ett uppenbart problem: staden man idag kallar för Morgantina ligger inte nära havet (Fig. 8). En enkel förklaring till detta skulle kunna vara att det under antiken fanns två städer vid namn Morgantina. Det här är dock osannolikt då det sägs att staden Morgantina fick sitt namn från den lingvistiska gruppen morgetianer och deras kung Morges som bosatte sig nära Serra Orlando (mer om detta under 2.2). Om det endast fanns en grupp som kallades för morgetianer och det var endast de som hade en ledare som hette Morges så bör det därför ha funnits endast en stad vid namn Morgantina. Om denna grupp med denna ledare bosatte sig vid Serra Orlando i mitten på Sicilien, vad är det andra *Murgantia* Livius talar om? En förklaring till detta skulle kunna vara att Livius levde långt efter att det han skriver om utspelade sig, detta problem lyftes upp redan i kapitel 1.6. Vi vet inte säkert om det fanns fler städer vid namnet Morgantina, men det är uppenbart att den antika staden som kallas Morgantina idag är samma Morgantina som gavs till spanjorerna 211 f.v.t.

Spåren som finns från första århundradet f.v.t. (att byggnader brann och att Stone lyfter fram att det inte finns några mynt i Morgantina som dateras till senare än 36 f.v.t.⁷⁵) argumenterar för att Morgantina upphörde att existera någonstans kring Augustus tid. Dateringen av Morgantinas slut överensstämmer med Strabons passage: ”Morgantium, it is reasonable to suppose, was settled by the Morgetes; it used to be a city, but now it does not exist.”⁷⁶ Problemet är att Strabon inte daterar det här uttalandet. Trots att Strabon dog runt år 21 så daterar Stone med hjälp av forskaren E. Pais att passagen som behandlar Sicilien färdigställdes på 20–10-talet f.v.t., alltså 40 år innan Strabons död.⁷⁷ Det talar alltså för att Morgantina förstördes innan dessa år, detta kan då kopplas samman med de arkeologiska bevisen som föreslår att staden förstördes på 30-talet f.v.t.

Man kan fråga sig om staden vi nu konstaterat är Morgantina spelade en roll under det andra puniska kriget. I den undersökning som har bedrivits för den här uppsatsen finns det inte (som tidigare nämnt) någon evidens för att Morgantina var delaktiga i kriget. Man kan dock förutsätta att ifall Morgantina var i förbund med Syrakusa så var Syrakusas aktioner stödda av Morgantina. Utifrån det som har lyfts fram i uppsatsen kan det antas att Morgantina var en del av ett *koinon* tillsammans med Syrakusa. Detta är baserat till stor del på det tydliga

Fig. 8 Karta över Sicilien, notera var Morgantina ligger.

⁷⁴ Bilaga 2, Liv. *Epit.*, 24.27.2–5.

⁷⁵ Erim 1958, 89; Finley 1979, 157; Stone 1983, 17f; Tsakirgis 1995, 142.

⁷⁶ Strabon, 6.2.4.

⁷⁷ Stone 1983, 19.

syrakusanska inflytandet som fanns i Morgantina, allt från att Morgantinas storhetstid pågick under tiden Hieron var kung i Syrakusa och att staden fick nya monumentala byggnader på agora till den enorma mängden mynt som har hittats i staden som är från Syrakusa – som tidigare nämnt, 90 procent av alla mynt som hittats vid 1994 var från Syrakusa. De tecken som finns för att Morgantina var en del i ett syrakusanskt förbund är alldeles för stora för att ignorera, därmed är det bara rimligt att anta att Morgantina var del av detta *koinon* som bland annat Lars Karlsson behandlat.

Dessutom kan man lyfta fram tre utdrag från Cicero som finns i *Bilaga 3*. Dessa tre passager behandlar inte Morgantina, Cicero talar om ett enat Sicilien och ett enat folk. Det framgår väldigt tydligt i framförallt 2.63.155 (*Bilaga 3*) att till och med invånarna på Sicilien såg sig som öns enade folk. Detta enade område kan man precis som Lars Karlsson gjort tolka som en koppling till det *koinon* som tros ha funnits i Syrakusa under 200-talet f.v.t.⁷⁸ Man skulle till och med kunna tolka detta *koinon* som en politisk föregångare till det enade Sicilien Cicero nämnde ett flertal gånger.

Det syrakusanska förbundet som Morgantina var del av leder till frågan om ΣΙΚΕΛΙΩΤΑΝ-mynten som behandlades i ett tidigare kapitel. Var dessa från Morgantina? Det är tyvärr något som är omöjligt att bevisa. Dock är den teori om monogrammet som Sjöqvist lyfter fram ytterst övertygande. Speciellt om man kopplar det till det *koinon* som Morgantina var del av. Jag föreslår att Morgantina tog över ansvaret för detta förbund som Syrakusa dessförinnan hade varit ledare för. Mynt som slogs för förbundet märktes med ΣΙΚΕΛΙΩΤΑΝ för att visa att det var i samband med sikelioternas förbund. Morgantina lade till ett monogram för att visa var mynten slogs: i Morgantina.

Det här besvarar även frågan om varför staden inte slog mynten på samma sätt som hundra år tidigare. Som tidigare nämnt slogs det mynt präglade med Morgantinas namn på 300-talet f.v.t. Det var alltså innan Hieron blev kung i Syrakusa (264 f.v.t.), således var det även innan det sikeliotiska förbundet Hieron initierade. Jag menar att det var därför man slog ΣΙΚΕΛΙΩΤΑΝ-mynten i Morgantina på slutet av 200-talet f.v.t. med ”ΣΙΚΕΛΙΩΤΑΝ” istället för ”ΜΟΡΓΑΝΤΙΝΩΝ”. Med hjälp av monogrammet på mynten behöll staden sin identitet. Jag föreslår att dessa mynt slogs 212/211 f.v.t., efter att Syrakusa hade ockuperats av Rom och efter att Morgantina gjort en revolt för att bryta sig ur Roms grepp.⁷⁹ Anledningen till att jag argumenterar för att de slogs 212/211 och inte 214 f.v.t. är för att vid 214 stod fortfarande Syrakusa och därmed skulle inte Morgantina behöva ta över styret av det *koinon* de var del av.

Ur ett politiskt perspektiv ser man en tydlig förändring i styre genom både arkeologiskt material och skriftliga källor. Vi vet utifrån arkeologiskt bevis – som till exempel numismatiska fynd – att Morgantina hade en stark koppling till Syrakusa och var med i det förbund som Hieron grundade. Efter Hierons död bytte Syrakusa och därmed även Morgantina till Karthagos sida. Senare skedde även revolter mot romerska garnisoner i staden, för att stadens invånare skulle ta politisk kontroll. Det slutade med att staden föll och gavs till spanjorerna enligt Livius.⁸⁰ Det är alltså tydligt att det sker flera politiska förändringar i Morgantina under 200-talet.

För att återgå till frågan ifall Morgantina spelade en roll i det andra puniska frågan: det är en svår fråga att besvara. Utifrån tidigare forskning har det inte hittats några konkreta bevis på att Morgantina spelade en militär roll i kriget förutom massakern på den romerska garnisonen 214 f.v.t.⁸¹ Istället är man tvungen att spekulera om Morgantinas roll. Då Morgantina var en del av det syrakusanska riket så kan man då även anta att Morgantina bistod Syrakusa med resurser. Hieron inrättade en beskattning som kallades för *Lex Hieronica*. De städer som skulle

⁷⁸ Larsson 1996, 85.

⁷⁹ *Bilaga 2 Liv. Epit.* 26.21.14–17.

⁸⁰ *Bilaga 2 Liv. Epit.* 26.21.14–17.

⁸¹ *Bilaga 2, Liv. Epit.* 24.36.9–10.

betala gav Syrakusa en del av sin skörd som skatt.⁸² Man vet att Morgantina hade en stor spannmålsproduktion, detta kan bland annat bevisas med hjälp av de två stora spannmålsmagasinen som fanns i staden, det östra spannmålsmagasinet kan t.o.m. varit en gåva från Hieron. Dreussen förklarar även att spannmål var Morgantinas huvudsakliga ekonomiska inkomst.⁸³ Varför är det här relevant för frågan om Morgantina spelade en roll i kriget? Jo, bara för att det inte finns några bevis för att staden deltog militärt så kan Morgantina ändå ha bidragit indirekt. Ett exempel som Finley lyfter fram:

In 216 a convoy arrived at Ostia from Syracuse with 1000 mercenary archers and slingers, 300,000 *modii* (about 26,000 hectolitres) of wheat and 200,000 of barley, and a gold statue of Victory which was placed in the temple of Jupiter Optimus Maximus on the Capitol. The next year 200,000 *modii* of wheat and 100,000 of barley were sent.⁸⁴

Syrakusa skickade alltså spannmål till Rom för att stödja staden under krigets gång. Därför föreslår jag att delar av det spannmål som skickades till Rom kom från Morgantina. Som påpekat tidigare i uppsatsen var Morgantina en stor producent av spannmål, det producerades så mycket av det att staden hade två spannmålsmagasin. Jag hävdar att Morgantina faktiskt spelade en roll i kriget, om än icke-militärt.

Morgantina tycks i ett skede dock ha slagits mot romarna. Stadens invånare gjorde en revolt mot den romerska garnisonen som fanns i staden och försökte senare ansluta sig till Karthago när en karthagisk armé anlände till Sicilien.⁸⁵ Invånare i Morgantina verkar alltså ha agerat militärt i sin egen stad, men inte i kriget. Utifrån detta tycks det som att Morgantina precis som Syrakusa bytte allians efter Hierons död. Staden spelade enligt den här analysen kanske en liten, men fortfarande en betydelsefull roll.

Kan Morgantina ha varit den sista fria grekiska staden på Sicilien? Från Livius lär vi oss att Morgantina inte var den sista staden på Sicilien att bli intagen av romarna:

Then he led his legions to Agrigentum, being the last remnant of the war and held by a strong garrison of Carthaginians.⁸⁶

Från detta utdrag kan vi tydligt förstå att Agrigentum stod kvar som icke-romersk stad efter Morgantina föll till Rom.⁸⁷ Frågan här är istället: är en icke-romersk stad samma sak som en fri grekisk stad? I detta fall – nej. I detta utdrag från Livius kan man tydligt se att Agrigentum inte var en fri grekisk stad då det fanns en karthagisk garnison i staden, en garnison placeras rimligen inte i en stad som är fri. Från det stycke att Livius berättar om att Morgantina gavs till spanjorerna (Liv. *Epit.* 26.21.17) till att Livius skriver att Agrigentum var den sista kvarlevan från kriget (Liv. *Epit.* 26.40.2) så nämns det inte några andra städer på Sicilien som togs av romarna. Detta är alltså ett argument för att Morgantina kan ha varit den absolut sista fria grekiska staden på Sicilien. Livius nämner dock att efter att den romerska konsuln Laevinus hade tagit Agrigentum så började städer runt om på Sicilien gå åt Roms håll, Livius berättar:

Soon after that, twenty towns were betrayed, six taken by assault ; by voluntary surrender about forty came under Roman protection.⁸⁸

Det här betyder alltså att det tycks ha funnits ett stort antal städer som fortfarande inte stod på Roms sida efter Morgantinas fall. Dock är det värt att lägga märke till ordvalen, flera städer blev förrådade, vissa blev tagna genom anfall och andra gav upp frivilligt. Det kan alltså ha varit så att dessa städer inte var fria städer, utan ”tillhörde” Karthago då vissa av dem förråddes till

⁸² Pritchard 1970, 352, 354.

⁸³ Deussen 1994, 232.

⁸⁴ Finley 1979, 117.

⁸⁵ *Bilaga 2*, Liv. *Epit.* 24.36.9–10, 26.21.14–17.

⁸⁶ Liv. *Epit.* 26.40.2.

⁸⁷ Denna händelse utspelar sig ca 210 f.v.t., Morgantina föll i romerska händer ca 211 f.v.t.

⁸⁸ Liv. *Epit.* 26.40.14–15.

romarna. Dessutom är det värt att lägga till att ingen av dessa städer hänvisas till vid namn, det betyder återigen att Livius kan ha gjort fel eller haft felaktig information då dessa händelser skrevs ner betydligt senare än det utspelade sig. Därmed anser jag att det här stycket inte går emot teorin att Morgantina var den sista grekiska fria staden, snarare tvärtom. Morgantina verkar vara den sista namngivna staden som togs av romarna och verkar ha varit fri. Jag klassar Morgantina som fri vid stadens fall, detta trots att staden tidigare varit allierad med Karthago och även ingått i det tidigare nämnda sikelioternas förbund.

Jag föreslår att Morgantina var den sista fria grekiska staden på Sicilien, trots att staden flera gånger innan den togs av Rom 211 f.v.t. hade varit hem för romerska garnisoner. Staden var fri när den föll till Rom 211 f.v.t., detta kan enligt denna forskning bevisas tack vare ΣΙΚΕΛΙΩΤΑΝ-mynten.

Återigen kan man lyfta upp det *koinon* Morgantina var en del av. ΣΙΚΕΛΙΩΤΑΝ-mynten är som tidigare föreslaget slagna i Morgantina i förbundets syfte. Om Morgantina efter Syrakusas fall (212 f.v.t.) var den ledande staten i förbundet så kan det dock fortfarande ha funnits andra städer kvar i förbundet som i sådant fall även de bör ha varit fria vid det laget. Tyvärr finns det inte nog med historiskt bevis för att ge tydliga svar på vilka städer som var fria när och när andra städer blev tagna av Rom eller Karthago. Trots dessa problem är det fortfarande ett rimligt antagande att Morgantina var den sista fria grekiska staden, i alla fall den sista viktiga fria grekiska staden, varför skulle Livius nämna staden vid namn om den inte var viktig?

Det är inte omöjligt att vissa av de människor som bodde i staden innan den ockuperades fick bo kvar, exempelvis skulle det kunna bero på att dessa invånarna välkomnade ett romerskt maktövertagande. Många av de byggnader som har grävts ut i Morgantina tyder på att de förstördes eller slutade användas helt efter 211 f.v.t. Intressant är att belysa cisternen från Ganymedes hus som innehöll ett HISPANORVM-mynt. Det lyftes fram att den andra cisternen vid Ganymedes hus dateras helt till 211 f.v.t. eller innan, alltså i samband med stadens fall. Den cisternen som innehöll ett HISPANORVM-mynt måste ha fyllts igen senare då Buttrey *et al.* säger att dessa mynt slogs runt 100-talet f.v.t. Cisternen måste alltså ha fortsatt att användas även efter Morgantina föll 211 f.v.t.

Den viktigare frågan är dock inte vad som hände med byggnaderna, utan snarare vad som hände med människorna. Tyvärr är det något man med största sannolikhet inte kommer få svar på. Det som kan antas är att de människor som gömde silverskatten och de myntdepåer som daterats till slutet av 200-talet f.v.t. (se avsnitt 3.2.) trodde de skulle kunna hämta dessa gömda skatter, men att de aldrig gjorde det. De som bodde kvar tycks även ha levt fattigare än tidigare med tanke på att vissa hus delades upp i två för att fler skulle kunna bo där. Bevis för detta är till exempel i Ganymedes hus där huset delades i två och Doriska kapitälens hus där öppningar mellan tre olika rum byggdes för. Öppningarna kan ha byggts igen för att huset rummen skulle fungera som ett hem för flera familjer istället för bara en familj. Det rimligaste antagandet är alltså att invånarna såldes som slavar eller dödades och att de som ansågs lojala mot Rom fick bo kvar.

I samband med detta vill jag presentera en teori om vilka som bodde i staden efter att staden intogs. Vi vet att Morgantina gavs till spanjorer när staden blev tagen av Rom 211 f.v.t., dock vet vi inte från Livius om vem som härskade på platsen. Det vi vet från Livius angående det här ämnet är följande utdrag från när spanjoren Moericus blir övertygad av Marcellus att ansluta till Roms sida.

Finding Moericus alone, he first explained the condition in which he had left Spain, from which he had recently come. If he should do something worth while, he could be a chief among his own people, whether he preferred to serve the Roman side or to return to his native town.⁸⁹

Enligt det här utdraget så är det logiskt att anta att Moericus blev härskare i Morgantina. Dock är det viktigt att komma ihåg att det påstådda samtalet mellan Marcellus och Moericus utspelade

⁸⁹ Liv. *Epit.* 25.30.2–3.

sig 212 f.v.t., redan innan Syrakusa föll. Det jag istället vill föreslå här är att Morgantina gavs till spanjorerna, precis som Livius säger, men att majoriteten av de nya invånarna inte var spanjorer, utan romare och att det var de som styrde staden, detta stärks av att Sicilien efter kriget blev en romersk provins.

Min teori är att det till stor del var romare, greker och sikuler som bodde i Morgantina med spanjorer som minoritet. Detta baserar jag på tre faktorer. För det första kan man lyfta fram HISPANORVM-mynten, dessa slogs av folk som bevarade sitt spanska ursprung, varför skulle de annars slå mynt som var kopplade till Spanien ca 100 år efter Morgantina slutade vara en fri grekisk stad? Detta talar för att det fanns en spansk befolkning. Detta är alltså ett bevis på att spanjorerna fanns kvar i staden. Dock kan detta ställas mot argument nummer två som är kopplat till valutan som användes i Morgantina.

Uppsatsen har presenterat att det hittats romerska mynt som *denarii*, men även sicilianska mynt som har halverats eller delats på fyra (som vi såg i kapitel 3.1.3) i Morgantina. Det här är ett tydligt bevis på att Rom hade ett stort politiskt och ekonomiskt inflytande i staden efter 211 f.v.t. Man anpassade de mynten som fanns i staden efter den romerska valutan och därmed är det rimligt att anta att det var en betydande mängd romare som bodde i staden efter 211 f.v.t. De mynten som delades måste alltså ha anpassats av romarna efter att Morgantina hamnade i deras händer.

Det tredje argumentet för varför jag anser att det bodde kvar en del greker och sikuler hör ihop med den slutgiltiga förstörelsen av staden. Som tidigare konstaterat föreslår Bell och Stone att Morgantina förstördes på 30-talet f.v.t. då staden tagit Sextus Pompejus sida mot Caesar och Octavianus. Jag vill här föreslå att det var den grekiska och sikuliska befolkningen i staden som valde att ta Sextus Pompejus parti då de var missnöjda med hur romarna och spanjorerna som hade tagit staden behandlat de ursprungliga invånarna. Mitt förslag är att romarna och spanjorerna bodde i de finare husen och levde gott medan den ursprungliga befolkningen blev sämre behandlade. De grekiska och sikuliska invånarna ville inte längre vara styrda av de romarna som styrde staden och tog därför Sextus Pompejus sida. Det hela slutade illa för hela Morgantina då staden förstördes av Octavianus på 30-talet f.v.t.

Trots att Livius skrev att Morgantina gavs till spanjorerna 211 f.v.t. och att HISPANORVM-mynten kan tyda på ett spanskt inflytande föreslår jag istället att det var Rom som styrde staden både ekonomiskt och politiskt. Den mängd romerska mynt samt de delade mynten för att passa den romerska valutan (se avsnitt 3.1.3.) är ett tydligt bevis på att staden hade ett romerskt ekonomiskt och politiskt skick.

5. Sammanfattning

Målet med den här uppsatsen har varit att undersöka om den antika staden Morgantina spelade en politisk roll under och efter det andra puniska kriget mellan Rom och Karthago 218–201 f.v.t. Det första som behövde göras var att presentera och bekräfta teorin om att det man idag tror är Morgantina faktiskt är den antika staden Morgantina. Ett flertal andra frågor lades fram, dels om Morgantina spelade en roll i kriget, men även flera frågor om vad som hände efter att staden föll i romerska händer 211 f.v.t. Även frågorna om Morgantina var en del av ett syrakusanskt rike eller inte och om Morgantina kan kallas för den sista fria grekiska staden på Sicilien ställdes. En annan fråga som lyftes fram var hur man kunde se Roms inflytande på Morgantina efter 211 f.v.t.

För att besvara dessa frågor presenterades inledningsvis det andra puniska kriget, kriget på Sicilien och slutligen en sammanfattning om staden Morgantina. Därefter introducerades det källmaterial som användes i uppsatsen. Det material som användes var framförallt arkeologiskt material i form av information om utgrävda hus och mynt. Utöver arkeologiskt källmaterial användes textpassager från fyra olika antika författare: Diodorus Siculus, Livius, Cicero och Strabon. De viktigaste mynten som lyftes fram var HISPANORVM-serien, ΣΙΚΕΛΙΩΤΑΝ-serien och Poseidon/treuddsmynten.

HISPANORVM-mynten användes bland annat för att visa på spansk aktivitet i staden och tillsammans med en passage ur Livius bekräfta teorin som tidigare lagts fram om att den antika staden på Serra Orlando faktiskt är Morgantina. ΣΙΚΕΛΙΩΤΑΝ-mynten som presenterades i uppsatsen kopplades till det *koinon* (förbund) som Hieron – kungen i Syrakusa – startade, detta förbund kallades för ΚΟΙΝΟΝ ΤΩΝ ΣΙΚΕΛΙΩΤΑΝ. Kopplingar mellan förbundet och mynten påvisades och förslaget presenterades att Morgantina tog över ledarskapet för förbundet efter Syrakusas fall. Detta baserades till stor del på ett monogram: **ΜΤ** som i denna uppsats tolkades som ett "M" och ett "T" ihopsatt, som ska betyda Morgantina. Den tredje viktiga myntserien som presenterades var Poseidon/treuddsmynten, det har hittats dels hela sådana mynt, men även halverade och fjärdedelar av dem. Detta tolkades i uppsatsen som att dessa mynt delades efter 211 f.v.t. när Rom hade intagit staden. Uppfattningen här är att dessa mynt halverades för att de skulle vara likvärdiga de romerska mynten som kom till staden i samband med att Morgantina hamnade i romerska händer.

Både med hjälp av en textpassage från Livius och ΣΙΚΕΛΙΩΤΑΝ-mynten drogs slutsatsen att Morgantina var den sista viktiga fria grekiska staden på Sicilien. Detta då Livius berättar att Agrigentum var den sista staden som karthagerna hade, detta var ett år efter att Morgantina föll. Livius nämner inga andra grekiska städer på Sicilien mellan det att Morgantina tas av romarna och att Agrigentum skulle anfallas. Agrigentum i sin tur tolkades inte som fri då staden var hem för en karthagisk garnison. Det var troligtvis inte spanjorerna som styrde i Morgantina efter 211 f.v.t., trots att staden enligt Livius gavs till dem. Jag föreslår istället att Morgantina politiskt och ekonomiskt styrdes av Rom. Spanjorerna som bodde i staden efter 211 f.v.t. var i minoritet (men med ett inflytande) bland romare men även de greker och sikuler som fick bo kvar.

Bibliografi

Antika författare

- Cic. *Verr.* Cicero. *The Verrine Orations, Volume I*, övers. L.H.G. Greenwood. Cambridge, Massachusetts, London. 1928.
- Diod. Sic. Diodorus Siculus. *The Library of History, Volume VI: Books 14–15.19*, övers. C.H. Oldfather. Cambridge, Massachusetts, London. 1954.
- Liv. *Epit.* Livius. *History of Rome, Volume VI: Books 23–25*, övers. F.G. Moore, ed. av J. Henderson. Cambridge, Massachusetts, London. 1940.
Livius. *History of Rome, Volume VII: Books 26–27*, övers. F.G. Moore, ed. av J. Henderson. Cambridge, Massachusetts, London. 1943.
- Polyb. Polybios. *The Histories, Volume II: Books 3–4*, övers. W.R. Paton, ed. av F.W. Walbank, C. Habicht. Cambridge, Massachusetts. 2010.
Polybios. *The Histories, Volume IV: Books 9–15*, övers. W.R. Paton, ed. av F.W. Walbank, C. Habicht. Cambridge, Massachusetts. 2011.
- Strab. Strabo. *Geography, Volume III: Books 6–7*, övers. H.L. Jones. Cambridge, Massachusetts. 1924.

Modern litteratur

- Bell, M 1988. 'Excavations at Morgantina, 1980–1985: Preliminary Report XII', *AJA* 92, 313–342.
- Bell, M. 2012. *The Second Punic War and the Sack of 211 BCE*.
<https://morgantina.org/morgantinashistory/second-punic-war/> (Åtkommen 2017-03-20).
- Bergh, B. 'Livius', *NE*.
<http://www.ne.se.ezproxy.its.uu.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/livius> (Åtkommen 2017-06-01).
- Bringmann, K. 'Punic Wars', *Brillonline*.
http://referenceworks.brillonline.com.ezproxy.its.uu.se/entries/brill-s-new-pauly/punic-wars-e1014630?s.num=2&s.f.s2_parent=s.f.cluster.New+Pauly+Online&s.q=second+punic+war (Åtkommen 2017-04-11).
- Buttrey, T.V., Erim, K.T., Groves, T.D., Holloway, R.R. 1989. *Morgantina Studies II: The Coins*. Princeton. New Jersey.
- Deussen, P.W. 1994. 'The Granaries of Morgantina and the *Lex Hieronica*', *Publications de l'École française de Rome* 196, 231–235.
- Duff, T.E. 2003. *The Greek and Roman Historians*. London.
- Erim, K.T. 1958. 'Morgantina', *AJA* 62: 79–90.
- Finley, M.I. 1979. *Ancient Sicily*. London.
- Goldsworthy, A. 2003. *Puniska krigen* (övers. Magnusson, H.). Riga.
- Holloway, R., R. 1960. 'Numismatic Notes From Morgantina: 2. Half Coins of Hieron II in the monetary System of Roman Sicily', *ANSMN* 9, 65–73.
- Karlsson, L. 1993. 'Did the roman allow the Sicilian greeks to fortify their cities in the third century BC?', in *Aspects of Hellenism in Italy: Acta Hyperborea* 5. Köpenhamn, 31–51.
- Karlsson, L. 1996. 'The Altar of Hieron at Syracuse: A Discussion of its Function', *OpRom* 21, 83–87.
- Linnér, S. 'Diodorus Siculus', *NE*.
<http://www.ne.se.ezproxy.its.uu.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/diodorus-siculus> (Åtkommen 2017-06-01).
- Montagu, J.D. 2000. *Battles of the Greek and Roman Worlds: A Chronological of 667 Battles to 31 BC, from the Historians of the Ancient World*. London.

- Pritchard, R.T. 1970. 'Cicero and the "Lex Hieronica"', *Historia: Zeitschrift für Alte Geschichte* 19, 352–368.
- Raffiotta, S. 1985. *Morgantina: La storia e i resti di un'antica città di Sicilia: The history and remains of an ancient city in Sicily*. Palermo.
- Reimers, P. 'Puniska krigen', *NE*.
<http://www.ne.se.ezproxy.its.uu.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/puniska-krigen>
 (Åtkommen 2017-03-20).
- Sjöqvist, E. 1960. 'Numismatic Notes From Morgantina: 1. The ΣΙΚΕΛΙΩΤΑΝ Coinage', *ANSMN* 9, 53–63.
- Steinby, C. 2004. 'War at sea in the Second Punic War', *Ancient Society* 34, 77-114.
- Stone, S. 1983. 'Sextus Pompey, Octavian and Sicily', *AJA* 87, 11–22.
- Stone, S. 2014. *Morgantina Studies VI: The Hellenistic and Roman Fine Pottery*. Princeton. New Jersey.
- Tsakirgis, B. 1983. *The Domestic Architecture of Morgantina in the Hellenistic and Roman periods*. Diss., Princeton University.
- Tsakirgis, B. 1995. 'Morgantina: a Greek town in central Sicily', in *Ancient Sicily: Acta Hyperborea* 6, Köpenhamn, 123–147.
- Walthall, A. 2013. 'A Hoard Containing Late Republican Denarii from Morgantina (Sicily)', *AJN* 25, 171–177.
- White, D. 1994. 'Demeter's Sicilian cult as a political instrument', *Greek, Roman and Byzantine Studies* 5, 261–279.
- Wilson, R.J.A. 2013. 'Hellenistic Sicily, c. 270–100 BC', in *The Hellenistic West*, Cambridge, 79–119.

Illustrationsförteckning

Omslagsbild: Morgantinas teater.

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Scavi_archeologici_di_Morgantina.jpg (Åtkommen 2017-04-22).

Fig. 1 Rom och Karthagos markområden i början av det andra puniska kriget.

https://commons.wikimedia.org/wiki/Atlas_de_Galicia#/media/File:Map_of_Rome_and_Carthage_at_the_start_of_the_Second_Punic_War.svg (Åtkommen 2017-04-22).

Fig. 2 Hannibals krigståg till Italien och sedan till Karthago.

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Hannibal_route_of_invasion-en.svg (Åtkommen 2017-04-22).

Fig. 3 Frånsidan av ett HISPANORUM-mynt. Från Buttrey *et al.* 1989, pl. 5:4.

Fig. 4 Frånsidan av ett ΣΙΚΕΛΙΩΤΑΝ-mynt. Notera monogrammet högst upp på myntet. Från Buttrey *et al.* 1989, pl. 4:7.

Fig. 5 T.v.: åtsidan av ett helt Poseidon/treuddsmynt. T.h.: frånsidan av samma mynt. Från Buttrey *et al.* 1989, pl. 35:367k.

Fig. 6 T.v.: åtsidan av ett halvt Poseidon/Treuddsmynt. T.h.: frånsidan av samma mynt. Notera hur noggrant myntet har halverats. Från Buttrey *et al.* 1989, pl. 35:367l.

Fig. 7 Frånsidan av ett ΜΟΡΓΑΝΤΙΝΩΝ-mynt. Från Buttrey *et al.* 1989, pl. 1:8.

Fig. 8 Karta över Sicilien, notera var Morgantina ligger.

<https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Sicilia-antigua-es.svg> (Åtkommen 2017-05-10).

Bilaga 1: Utdrag från Diodorus Siculus

14.95.1–2.

The Carthaginians, after a slow recovery from the disaster they had suffered at Syracuse, resolved to keep their hand in Sicilian affairs. Having decided upon war, they crossed over with only a few warships, but brought together troops from Libya and Sardinia as well as from the barbarians in Italy. The soldiers were all carefully supplied with equipment to which they were accustomed and brought over to Sicily, being no less than eighty thousand in number and under the command of Magon. This commander accordingly made his way through the Siceli, detaching most of the cities from Dionysius, and went into camp in the territory of the Agrinaeans on the banks of the Chrysas river near the road that leads to Morgantina. For since he was unable to bring the Agrinaeans to enter an alliance with him, he refrained from marching farther, since he had news that the enemy had set out from Syracuse.

Bilaga 2: Utdrag från Livius

24.27.2–5.

And the assembly was disturbed by the crowd not only of citizens but also of soldiers, even deserters in large part mingling with them and eager for any change. The magistrates at first ignored them and by postponing delayed matters. Finally, compelled by the general agreement and fearing an uprising, they declared Epicydes and Hippocrates magistrates. And at first the newly elected did not reveal their intentions, although they were indignant that legates had gone to Appius Claudius to sue for a ten days' truce, and that, this being secured, others had been sent to negotiate the renewal of the old treaty. At that time the Roman commander had a fleet of a hundred ships off Murgantia, waiting to see what would be the outcome of the disturbances at Syracuse due to the massacre of the tyrant's family, and to what the new and unwonted freedom would prompt them.

24.36.9–10.

His purpose was to bring up his army to any point to which the hope of revolting from the Romans might call him, and by his presence to give encouragement to those who inclined to support his cause. Murgantia was first recovered, after the inhabitants had betrayed the Roman garrison. There a great quantity of grain and supplies of every kind had been accumulated for the Romans.

26.21.12–13.

To Moericus and the Spaniards who had changed sides with him a city and land in Sicily were ordered to be given, chosen from among those who had revolted from the Roman people. Instructions were given to Marcus Cornelius to assign them a city and land wherever he saw fit.

26.21.14–17.

After Marceullus' departure from Sicily a Carthaginian fleet landed eight thousand infantry and three thousand Numidian cavalry. To them the cities of Murgantia and Ergentium revolted. Their rebellion was followed by that of Hybla and Macella and some others of less importance. And the Numidians, roaming everywhere in Sicily under their prefect Muttines, burned over lands of allies of the Romans people. In addition the Roman army, being indignant, partly because it had not been transported out of the province along with its commander, and partly because they had been forbidden to winter in towns, was serving without spirit. And what they lacked for a mutiny was a leader rather than the inclination. In the midst of these difficulties Marcus Cornelius, the praetor, quieted the soldiers' excitement, now by consoling, now by censuring them; likewise he reduced to subjection all the city-states which had revolted. And of these he assigned Murgantia to the Spaniards to whom a city with its territory was due in conformity with a decree of the senate.

Bilaga 3: Utdrag från Ciceros In Verrem II

2.114.

And now compare with yourself, in whose honour the people of Sicily keep holiday and celebrate the sublime Festival of Verres – yourself, gilt statues of whom are set up in Rome, the joint offering (so the inscription informs us) of the Sicilian population – compare with yourself, I repeat, this Sicilian who has been condemned as a criminal by you, the champion of Sicily.

2.145.

You got one out of them to be erected in their market-place, you extorted another for their senate-house, you ordered a subscription for those to be set up in Rome; the same persons were to pay as corn-farmers – they paid: the same again, as sharing the contribution from Sicily as a whole – and they subscribed again.

2.155.

Even in Rome we see him glorified by the inscription, cut in huge letters on the pedestal of his statues, *Presented by the united people of Sicily*.